

Міністерство освіти і науки України
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Суми, Україна)
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти (Київ, Україна)
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ, Україна)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка (Суми, Україна)
Класичний приватний університет (Запоріжжя, Україна)
Казахський національний університет імені аль-Фарабі (Алмати, Казахстан)
Узбекський науково-дослідницький інститут педагогічних наук
імені Т. Н. Кары Ниязи (Ташкент, Узбекистан)
Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna (Gdańsk, Polska)

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ: ФІЛОСОФІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА

Збірник наукових статей

7 грудня 2017 р.

Частина 1

Суми – 2017

*Рекомендовано до друку Вченою радою КЗ Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 10 від 27 листопада 2017 р.)*

Редакційна колегія:

- М. А. Бойченко – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
С. М. Грицай – кандидат педагогічних наук (Україна)
О. В. Зосименко – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
І. Л. Кежковська – кандидат педагогічних наук (Польща)
С. М. Коваленко – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Д. В. Кудінов – доктор історичних наук, доцент (Україна)
А. К. Минбаєва – доктор педагогічних наук, професор (Казахстан)
Г. Л. Єфремова – кандидат педагогічних наук (Україна)
О. І. Огієнко – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
А. А. Сбруєва – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Л. О. Сущенко – доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
В. Б. Харламенко – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Я. О. Литвиненко – викладач (Україна)*

072 Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: збірник наукових статей у 2 частинах / За заг. ред. О.В. Зосименко. – Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. – Ч. 1. – 412 с.

ISBN 978-617-7487-21-9

У збірнику представлені матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка», що розкривають теоретичні та практичні основи розвитку інноваційних процесів в освіті, особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, розвиток соціально-психологічного потенціалу особистості в умовах інноваційних змін в освіті, ретроспективний погляд на інновації в навчально-виховному процесі та управлінні, культурологічні, етнологічні та філософські засади освітніх інновацій та вплив інноваційних процесів на управління освітою в сучасному світі та розвиток суспільства.

Конференція проводиться за ініціативою КЗ Сумський ОІППО з метою обговорення філософських, психологічних, педагогічних та управлінських проблем освітніх інновацій у контексті інформаційного розвитку суспільства

УДК 37:001.895(063)
© Колектив авторів, 2017
© ФОП Цьома С.П., 2017

ISBN 978-617-7487-21-9

Особливості організації уроку в інклюзивному класі.....	75
Стукалова Тетяна	
Формування громадянської компетентності молодшого школяра в сучасній освіті.....	79
Сьома Світлана	
Проблемне навчання як засіб розвитку творчого мислення слухачів МАН.....	84
Удич Зоряна	
Інклюзивне середовище загальноосвітнього закладу: ресурсний аспект.....	88
Хошмуратова Инкар	
Постановка проблемы развития речи в современной школе.....	93
Чхайло Людмила	
Українознавство та національно-патріотичне виховання учнівської молоді на уроках зарубіжної літератури.....	97
Юрченко Оксана	
Інтеграція в початковій школі: теорія і практика.....	102

РОЗДІЛ II. ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Атамась Ольга, Безкопильний	
Інновації формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу.....	107
Бердзенишвили Нана	
Role of GIS and modern technology in teaching Geography.....	111
Білик Валентина	
Поліпарадигмальний підхід як шлях до підвищення ефективності природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у вищих навчальних закладах.....	117
Будянський Дмитро	
Риторична культура у науково-педагогічній діяльності викладачів вищої школи.....	122
В'яла Оксана, Бобровник Сергій	
Інноваційна складова у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної самореалізації в оздоровчій діяльності.....	126
Гигуашвили Гиули, Макасарашвили Тамара,	
Мтиулишвили Мариам	
Основные направления совершенствования высшего образования в Грузии.....	131

ІНКЛЮЗИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ: РЕСУРСНИЙ АСПЕКТ

У статті запропоновано класифікацію ресурсів, необхідних для функціонування загальноосвітнього закладу із інклюзивною формою навчання; запропоновано поділ ресурсів на внутрішні та зовнішні; проаналізовано підходи до визначення ресурсів в освітній сфері; з'ясовано актуальність застосування спеціальних ресурсів в системі інклюзивного навчання.

Ключові слова: інклюзивне середовище загальноосвітнього закладу, ресурси школи з інклюзивною формою навчання.

В статье предложена классификация ресурсов, необходимых для функционирования общеобразовательного учреждения с инклюзивной формой обучения; предложено разделение ресурсов на внутренние и внешние; проанализированы подходы к определению ресурсов в образовательной сфере; выяснено актуальность применения специальных ресурсов в системе инклюзивного обучения.

Ключевые слова: инклюзивная среда общеобразовательного учреждения, ресурсы школы с инклюзивной формой обучения.

The article proposes a classification of resources necessary for the functioning of a general educational institution with an inclusive form of education; the division of resources into internal and external is proposed; approaches to the definition of resources in the educational sphere are analyzed; the urgency of using special resources in the system of inclusive education is clarified.

Key words: inclusive environment of the general educational institution, resources of school with inclusive form of education.

У попередніх дослідженнях ми з'ясували, що «інклюзивне освітнє середовище середньої загальноосвітньої школи» – це комплекс освітніх послуг середньої загальноосвітньої школи, що передбачає створення умов, сукупність впливів, способів та засобів, залучення необхідних зовнішніх ресурсів, фахівців інших галузей з метою формування в учнів необхідних компетентностей для подальшої життєдіяльності відповідно до їхніх потреб та можливостей. Дане середовище може ефективно функціонувати лише за наявності необхідного комплексу ресурсів.

Вивчаючи накопичений науково-практичний досвід щодо впровадження інклюзивної освіти в Україні, ми зіштовхнулися із тим, що вже чимало праць присвячено організаційним питанням. Зокрема, на достатньо високому рівні розкриті питання інклюзивного навчання у працях: А. Колупаєвої, Н. Софій, О. Таранченко, М. Швед, М. Шевців та ін. Однак, детальний аналіз цих праць виявив недостатньо розкриті питання щодо необхідних ресурсів для створення ефективного середовища в інклюзивному освітньому закладі.

Мета статті полягає в обґрунтуванні й визначенні комплексу ресурсів, необхідних для ефективного функціонування загальноосвітнього закладу з інклюзивною формою навчання.

Згідно Ст.20 Закону України «Про освіту», заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами повинні створювати умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей. Умови передбачають створення такого середовища, яке б задовольняло освітні потреби усіх учасників едукативного процесу, а це передбачає залучення і застосування відповідних ресурсів.

Існує два загальноприйнятих визначення ресурсу: 1) запас чогонебудь, який можна використати в разі потреби; 2) засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності. Під поняттям «ресурси» в контексті інклюзивної освіти найчастіше розуміють: особистісні ресурси учнів (індивідуальні потреби та можливості), координаційну групу [1, с. 22]; педагогічні кадри школи [2]; навчально-методичні матеріали [3]; технічні ресурси [4]; облаштування фізичного середовища [5].

Онлайн-енциклопедія Вікіпедія (англ. Wikipedia) містить такі поняття, що застосовуються у сфері освіти і стосуються ресурсів, як організаційні ресурси освіти (підвищення ефективності роботи школи та її підрозділів за рахунок формування раціональної структури, доцільного розподілу функціональних обов'язків, використання передових форм організації педагогічної та навчальної праці); освітні веб-ресурси (ресурси освітнього характеру, які розміщені у веб-просторі мережі Інтернет; до них належать ресурси, що підготовлені за спеціальною веб-технологією (веб-сторінка, веб-сайт, веб-портал) та інші електронні ресурси, що зберігаються на веб-серверах у вигляді різних форматів (текстового, графічного, архів о, аудіо та відео форматів тощо); інформаційні ресурси (документи і масиви документів в

інформаційних системах (бібліотеках, архівах, фондах, банках даних, депозитаріях, музейних сховищах і т.ін.); електронний освітній (навчальний) ресурс (навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі і представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами); відкриті освітні ресурси (загальна назва для всіх освітніх засобів, до яких є повністю відкритий доступ завдяки безкоштовній ліцензії або переведення їх у суспільне надбання та створення доступу до таких ресурсів за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій) [6].

Різноманіття підходів до розуміння поняття «ресурсів» у сфері освіти, зокрема інклюзивної освіти, відсутність чіткої її класифікації свідчать про не розробленість цього питання і не достатню увагу зі сторони науково-педагогічної спільноти. А саме ресурсний підхід є одним із визначальним у формуванні інклюзивного середовища загальноосвітнього закладу.

С. Гайдукевич у своїх працях акцентує увагу на трьох типах таких ресурсів: 1) ресурси, що забезпечуються за рахунок привнесення в середовище спеціальних об'єктів, і дозволяють формувати у дитини різноманітні знання та вміння компенсаторного характеру або обмежувати небажані дії; 2) ресурси, що з'являються за рахунок модифікації (адаптаційних змін) вже існуючих об'єктів у навколишньому середовищі, яке оточує дитину; 3) ресурси, що сприяють оптимізації взаємодії дитини з різноманітними об'єктами [7].

На основі попередніх досліджень та аналізу системи інклюзивного навчання і відповідного досвіду, вивченого на базі чикагської інтернаціональної школи (The Ogden International School of Chicago (Chicago, Illinois)) під час участі у програмі Конгресу США «Відкритий світ» (2012 р.) нами здійснена спроба укласти класифікацію ресурсів, необхідних для ефективного функціонування загальноосвітнього закладу із інклюзивною формою навчання. В основу класифікації покладено функціональний підхід, який допоміг виокремити внутрішні та зовнішні ресурси. У внутрішніх ресурсах вбачаємо ті, якими безпосередньо має володіти загальноосвітній заклад, а у зовнішніх – які можуть надавати підтримку, створити необхідні умови, доповнити та

розширити освітні послуги, які пропонує даний заклад. Аналіз усіх необхідних зовнішніх та внутрішніх ресурсів для функціонування загальноосвітнього закладу дозволив здійснити їх групування на людські, фізичні та електронні ресурси. Зазвичай під поняттям людські ресурси розуміють сукупність фахівців із необхідною для розв'язання поставлених цілей кваліфікаціями. У групі електронні ресурси об'єднані можливості Internet-ресурсів та електронної шкільної мережі. Фізичні ж ресурси – це все, що оточує учнів у школі, поза нею, що створює комфортне середовище та засоби, які використовують в навчально-виховному та корекційно-розвивальному процесах.

Умовно наявні ресурси розділяємо таким чином:

1. Людські ресурси: внутрішні: педагогічний колектив (менеджер освітнього закладу учителі (у т.ч. спеціальні педагоги, асистенти учителів), індивідуальні ресурси учнів, батьки учнів освітнього закладу); спеціальні фахівці (психолог, медичний персонал, логопед, фізичний реабілітолог, соціальний педагог, обслуговуючий персонал та ін.); зовнішні: державні органи (державні органи управління освітою, органи соціально захисту населення); вузькопрофільні фахівці (медики конкретної спеціалізації, соціальний працівник, фахівці центрів раннього втручання); громадські інституції (громадські організації, благодійні фонди, волонтери, ресурсні центри інклюзивної освіти, будинки підтримального проживання)

2. Електронні ресурси: внутрішні: методичні засоби (навчально-методичні комплекси дисциплін, методичні розробки, електронний документообіг); представницькі ресурси (сайт освітнього закладу, персональні блоги учителів); зовнішні: відкриті освітні ресурси, навчальні платформи для педагогів.

3. Фізичні ресурси: внутрішні: а) предметно-просторова організація: архітектурна доступність школи (тактильна підлога, внутрішні пандуси, поручні, символічне та звукове інформування); функціональні приміщення (ресурсна кімната, кабінети окремих фахівців (психолога, логопеда, медперсоналу, спеціального педагога), кабінет реабілітації, басейн, тематичний музей, рекреаційні зони, душові кабінети, гардеробні, навчальні аудиторії); облаштування приміщень (парти, стільці, настінні дошки, вішалки, меблі для їдальні та лабораторій (фізики, хімії ін.), трибуни, стінки, книжкові шафи, дошки оголошень, індивідуальні бокси, м'які меблі для починку); засоби і прилади навчання (об'єкти у натуральному вигляді або препаровані,

діючі моделі, макети і муляжі, прилади і засоби для демонстрацій, графічні засоби, підручники і навчальні посібники, музичні інструменти); інформаційно-символічні засоби (графічні зображення, схеми розташування комплексів навчального закладу, карти приміщення, розклад уроків, дошка оголошень, декор, результати творчої діяльності учнів); б) технічні ресурси: засоби навчально-виховного процесу (тактильна та інтерактивна дошки, навчальні прилади, комп'ютери, програвачі, шкільне радіо, діаскоп, мікроскоп, кодоскоп та ін.); засоби корекційно-розвивальної роботи (тренажери, обладнання ресурсної кімнати); засоби пересування (ескалатор, траволатор, ліфт, індивідуальні візки); засоби обслуговування (прилади освітлювання та провітрювання, санітарна техніка); зовнішні: а) предметно-просторова організація: облаштування пришкільної ділянки (зовнішні пандуси, зручний заїзд, автостоянка, відпочинкові зони); безбар'єрне середовище населеного пункту (доступний громадський транспорт, об'єкти соціального значення); б) технічні ресурси: транспорт (шкільний автобус, додатковий транспорт для учнів та учителів з інвалідністю); індивідуальні компенсаторні засоби (інвалідні візки, протези, ортези, тростини опорні, ходунки опорні, окуляри та ін.).

Дана класифікація не претендує на вичерпне та остаточне розкриття питання ресурсів загальноосвітнього закладу з інклюзивною формою навчання, однак відкриває перспективу підготовки педагогічних кадрів до реорганізації, модифікації та модернізації навчально-виховного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: Навч. метод. посіб. / Під заг. ред. Шинкаренко В. І. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 96 с.
2. Ресурси: Вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3. Інклюзивна освіта для дітей з інвалідністю в Україні: Ресурси. – Режим доступу: <http://education-inclusive.com/resources/>
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна світа: реалії та перспективи: монографія / А.А. Колупаєва. – К.: Самміт-Книга, 2009. – 272 с.
5. Місюня Л.В. Концепція універсального дизайну як важлива умова принципу доступності у системі інклюзивної освіти // Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції. / Уклад. О.Е. Жосан. – Кіровоград: Ексклюзив-систем, 2015. – С. 264-269.
6. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>
7. Гайдукевич С.Е. Средовой подход в инклюзивном образовании // Инклюзивное образование: состояние, проблемы, перспективы : материалы регионального семинара. – Минск: Четыре четверти, 2007. – С. 34-46.